സുദാമയുടെ ദു:ഖം

എ. മോഹൻകുമാർ

ചന്ദറും ശേർസിങ്ങ്ജിയും രാത്രിയിലെപ്പോഴോ എത്തിയതാണ്. നർമ്മദയുടെ പോഷകനദികളിലൊന്നായ മാൻനദിയിലുയരുന്ന അണക്കെട്ടിൽ മുങ്ങിപ്പോകുന്ന ഖേഡി ബെൽവാരി, ഖാൻപുര എന്നീ ഗ്രാമങ്ങളുടെ ആന്തോളൻ പ്രവർത്തകരാണവർ.

രാത്രിയിൽ മേധയെ കണ്ട് മാൻപദ്ധതിയുടെ നിർമ്മാണം പുനരാരംഭിച്ച വിവരം അറിയിക്കുവാൻ വന്നതാണവർ. മധ്യപ്രദേശിലെ ധാർ ജില്ലയിലെ മനാവർ തഹസിലിൽയാ ഗ്രാമങ്ങൾ ഈ അണക്കെട്ടിൽ മുങ്ങാൻ പോകുന്നു. 12600 ആളുകൾ അവരുടെ കൃഷിഭൂമി, കന്നുകാലികൾ, ആടുകൾ, വീടുകൾ എല്ലാം അടുത്ത വർഷക്കാലത്ത് പ്രളയത്തിലമരും.

മണിക്കൂറുകൾ യാത്രചെയ്ത് അവർ എത്തിയപ്പോഴേയ്ക്കും വളരെ വൈകിയിരുന്നു. മേധാ പട്കർ ഗ്രാമങ്ങളിൽ മീറ്റിംഗുകൾ സംഘടിപ്പിച്ച് തിരിച്ചെത്തിയത് രാത്രി വൈകിയാണ്. അവർക്ക് ഉടനെത്തന്നെ ഇന്തോറിലേയ്ക്ക് പുറപ്പെടുകയും വേണം. പത്രക്കാർ, പുറമെനിന്നു വന്ന നർമ്മദാസമരത്തെ പിന്തുണയ്ക്കുന്നവർ, ടി.വി. സംഘങ്ങൾ എന്നിവർ വലഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു.

ശേർസിങ്ങിനും ചന്ദറിനും മേധയോട് സംസാരിക്കുവാൻ പഴുതുകിട്ടിയില്ല. മാൻപദ്ധതി പ്രദേശത്തെ ആന്തോളന്റെ ചുമതലയുള്ള അലോക് അഗർവാളും സിൽവി ബഹനും സ്ഥലത്തില്ല. അപ്പോഴാണ് ആന്തോളന്റെ മുഖ്യപ്രവർത്തകരിലൊരാളായ റഹ്മത്ത് ഭായി എന്നെ വിളിച്ചുപറയുന്നത്. "മോഹൻഭായ്, ഇവരോടൊപ്പം ഒന്നു പോകാമോ? അവിടെ മീറ്റിംഗുകൾ വിളിച്ച് പ്രശ്നങ്ങൾ സംസാരിക്കുകയും ഇപ്പോഴത്തെ അവസ്ഥ മനസ്സിലാക്കിവരികയും ചെയ്യണം. "

ആന്തോളനുവേണ്ടി എന്തെങ്കിലും ചെയ്യുക എന്നെ സംബന്ധിച്ചേടത്തോളം സന്തോഷകരമായ കാര്യം മാത്രം. കൂടാതെ മാൻപദ്ധതിയെക്കുറിച്ച് മനസ്സിലാക്കുകയും ചെയ്യാമല്ലോ?

ചന്ദറും ശേർസിംഗും നേരത്തെ മടങ്ങിപ്പോകും. അവർ അവിടെ മീറ്റിംഗിന് ഏർപ്പാടുകൾ ചെയ്യും. വൈകുന്നേരത്തോടെ ഞാനവിടെ എത്തിയാൽ മതി. നാട്ടിലേയ്ക്ക് മടങ്ങുന്നതിനുമുമ്പ് മാൻപദ്ധതിപ്രദേശംകൂടി സന്ദർശിക്കുവാനുള്ള അവസരം പ്രയോജനപ്പെടുത്താൻ ഞാൻ തീരുമാനിച്ചു. എന്നോടൊപ്പം 'ബാർഗി' അണക്കെട്ടുപ്രദേശത്തുനിന്നും എത്തിയിട്ടുള്ള യുവസുഹൃത്തും ഒന്നിച്ചുവരാമെന്നേറ്റു. അദ്ദേഹമവിടെ മുമ്പൊരിക്കൽ പോയിട്ടുണ്ട്. മാത്രമല്ല, മനസ്സിനിണങ്ങിയ ഒരു കൂട്ടുകാരനാണ് അയാൾ.

ഞങ്ങൾ ധാർ വഴി ഇന്തോറിലേയ്ക്ക് പോകുന്ന ബസ്സിൽ കയറി. പലവട്ടം പേര് പറഞ്ഞിട്ടുള്ള ബാർഗി സുഹൃത്തിനോട് വീണ്ടും പേരു ചോദിക്കുന്നത് ശരിയല്ലെന്നറിയാം. പക്ഷെ എന്തുചെയ്യും. എല്ലാം പെട്ടെന്ന് മറന്നുപോകുന്ന മാനസികാവസ്ഥയിലാണ് ഉള്ളത്. ഒരിക്കൽക്കൂടി സുഹൃത്തിനോട് ഞാൻ പേരു ചോദിച്ചു. "മോഹൻഭായ് വിനോദ് പട്വ എന്നാണ് എന്റെ പേര്. പക്ഷേ താങ്കൾ എന്നെ സുദാമ എന്ന് വിളിച്ചാൽ മതി. എന്നെ അങ്ങിനെ വിളിക്കുന്ന ഒരു സുഹൃത്തുണ്ട്. താങ്കളും അങ്ങിനെ വിളിക്കുമോ?"

വിനോദ് നിഷ്കളങ്കനായ ഒരു ചെറുപ്പക്കാരനാണ്. നർമ്മദയിലെ ആദ്യത്തെ അണക്കെട്ടുയർന്നപ്പോൾ വിനോദിന്റെ പുരയിടത്തിലെ 50 ബിഗ കൃഷിഭൂമിയും വെള്ളത്തിനടിയിലായി. നാമമാത്രമായ പണം മാത്രമാണ് നഷ്ടപരിഹാരമായി ലഭിച്ചത്. കൃഷിക്കാരായിരുന്ന വിനോദിന്റെ നാലു സഹോദരന്മാരും ഇന്ന് വെറും കൂലിപ്പണിക്കാർ മാത്രമായി. ഒരാൾ ഒരു റിക്ഷ വിലക്കുവാങ്ങി ജബൽപ്പൂർ നഗരത്തിൽ അതും വലിച്ചുനടക്കുന്നു. അഞ്ചാംതരം വരെ മാത്രം പഠിപ്പുള്ള വിനോദ് ബാർഗിയിലെ സമരത്തിൽ സജീവമായിരുന്നു. ജലസംഭരണിയിലെ മത്സ്യബന്ധനത്തിനെങ്കിലും അവകാശം കിട്ടിയത് നർമ്മദാ ബചാവോ ആന്തോളന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ നടന്ന സമരത്തിന്റെ ഫലമായിട്ടാണ്. ഇപ്പോൾ ബസ്‌വാനി ഓഫീസിൽ ആന്തോളനുവേണ്ടി പ്രവർത്തിക്കുന്നു.

ഞങ്ങൾ സന്ധ്യയോടെ ഖേഡിബൽവാരി ഗ്രാമത്തിനടുത്തുള്ള ബസ്സ്റ്റോപ്പിലിറങ്ങി. ഗ്രാമത്തിൽ നിന്നുള്ള ഒന്നുരണ്ടു ചെറുപ്പക്കാരും കുറെ കുട്ടികളും അവിടെ ഞങ്ങളെ കാത്ത് നിൽപ്പുണ്ടായിരുന്നു. എല്ലാവരും ഞങ്ങളെ കണ്ടമാത്രയിൽ "ജിന്താബാദ്" എന്ന് മുഷ്ടിചുരുട്ടി അഭിവാദ്യം ചെയ്തു. ഗ്രാമത്തിലേയ്ക്കു നീളുന്ന ഒറ്റയടിപ്പാതയിലൂടെ നടന്നു. ഖേഡിബൽവാരിയിലെത്തി. ചന്ദർസിംഗിന്റെ വീടിനു മുമ്പിൽ കട്ടിലുകൾ നിരത്തി. നല്ല തണുപ്പുണ്ടായിരുന്നിട്ടും ഗ്രാമവാസികൾ ഓരോരുത്തരായി എത്തി. അധികം വൈകാതെ മീറ്റിംഗാരംഭിച്ചു. ആദ്യം അണക്കെട്ടിന്റെ പണിക്കുവന്നത് ഒരു കേരള കമ്പനിയായിരുന്നെന്നറിഞ്ഞപ്പോൾ ഞാനല്പം അന്ധാളിച്ചുപോയി. എന്നാൽ കേരള കമ്പനി ജനങ്ങളുടെ സമരത്തെത്തുടർന്ന് പണി അവസാനിപ്പിച്ചുകഴിഞ്ഞതോടെ ഒരു വർഷമായി അണക്കെട്ടിന്റെ നിർമ്മാണം നിലച്ചിരിക്കുകയായിരുന്നു. സർദാർ സരോവറിന് അനുകൂലമായ സുപ്രീംകോടതിവിധിയെത്തുടർന്ന് ഇന്തോറിലെ അഗർവാൾ കമ്പനി വീണ്ടും പണിയാരംഭിച്ചു എന്നവർ പറഞ്ഞു.

അക്ഷരാഭ്യാസമില്ലാത്ത ഗ്രാമീണരെക്കൊണ്ട് വെള്ളക്കടലാസ്സിൽ അഞ്ചിടത്ത് വിരലടയാളം പതിച്ചുവാങ്ങുകയായിരുന്നു ഉദ്യോഗസ്ഥർ. നിങ്ങൾക്ക് കൃഷിചെയ്യുന്നതിന് യാതൊരു തടസ്സവുമില്ല. ഏക്കറിന് 5000 രൂപ വെച്ച് തരുകയും ചെയ്യും. എല്ലാവരും ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ പറഞ്ഞതനുസരിച്ച് കിട്ടിയ പണവും വാങ്ങിയിരിക്കുമ്പോഴാണ് നർമ്മദാ ബച്ചാവോ ആന്തോളൻ പ്രവർത്തകരിലൂടെ ഗ്രാമീണർ മനസ്സിലാക്കുന്നത്. അവരുടെ 21 ഗ്രാമങ്ങൾ വെള്ളത്തിൽ മുങ്ങുമെന്ന വസ്തുത. ആദിവാസികൾക്കും ദളിതർക്കും ജലസേചനസൗകര്യമെത്തിച്ചുകൊടുക്കുവാനെന്ന പേരിലാണ് ഈ ആദിവാസിഗ്രാമങ്ങൾ മുക്കുന്നത്.

പകരം ഭൂമി നൽകിയാൽ ഒഴിഞ്ഞുപോയ്ക്കൊള്ളാം എന്ന് ഗ്രാമീണർ പറഞ്ഞിട്ടും നാമമാത്രമായി പണം നൽകി അവരെ കുടിയൊഴിപ്പിക്കുവാനാണ് സർക്കാർ ശ്രമം. വിരലടയാളം പതിച്ചവരെയെല്ലാം പുനരധിവസിപ്പിക്കുകയോ നഷ്ടപരിഹാരം നൽകി ഒഴിപ്പിക്കുകയോ ചെയ്തതായി സർക്കാർ രേഖകൾ പറയുന്നു. പക്ഷെ ഏതാനും കുടുംബങ്ങൾക്ക് മാത്രമാണ് പല സ്ഥലങ്ങളിലായി ഭൂമി നൽകിയതുതന്നെ. അത്തരം ഭൂമിയിൽ കുടിവെള്ളം പോലും ലഭ്യമല്ല. പിന്നെ കൃഷിയുടെ കാര്യം പറയേണ്ടല്ലോ.

ഖേരിബൽവാരിയിലെ മീറ്റിംഗ് കഴിഞ്ഞ് ഞങ്ങൾ ചന്ദറിന്റെ വീട്ടിൽ നിന്ന് ചോളത്തിന്റെ ചപ്പാത്തി കഴിച്ച് അവരുടെ കോലായിൽ തീ കൂട്ടിയ അടുപ്പിനരികിൽ കിടന്നു. രജായി കൊണ്ട് പുതച്ചിട്ടും കടുത്ത തണുപ്പ് അനുഭവപ്പെട്ടു.

രാവിലെ ചായ കുടിച്ച് ശേർസിംഗിന്റെ ഗ്രാമമായ ഖാൻപുരയിലേയ്ക്ക് നടന്നു. ഗ്രാമത്തിലെ 'സർപഞ്ചിന്റെ' വീട്ടിൽ കയറിയാണ് ഖാൻപുരയ്ക്ക് നടന്നത്. ജനങ്ങളോടൊപ്പം നിൽക്കാത്ത ഈ രാഷ്ട്രീയക്കാരൻ അടുത്ത ഗ്രാമത്തിൽ 30 ഏക്കർ സ്ഥലം വാങ്ങി. കൃഷി ചെയ്യാൻ ചെല്ലുമ്പോൾ ഗ്രാമവാസികൾ ഇയാളെ അവിടെനിന്നും ഓടിച്ചു. ഇപ്പോൾ തോക്കും വെടിയുണ്ടയും ചുമലിൽ തൂക്കിയിട്ടുകൊണ്ടാണ് അയാൾ നടക്കുന്നത്. ഖാൻപുരയിലെ മീറ്റിംഗ് കഴിയുമ്പോൾ ഞങ്ങളെ ഭക്ഷണത്തിനായി ഒരു ആദിവാസിഭവനത്തിലേയ്ക്ക് കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി. അവിടത്തെ ഇലക്ട്രിക് പോസ്റ്റിലെ അടയാളത്തിൽ നിന്നും ഗ്രാമത്തിലെ ഏറ്റവും ഉയർന്ന ഭാഗത്തുപോലും കഴുത്തറ്റം വെള്ളം ഉണ്ടാകുമെന്ന് മനസ്സിലാക്കി. 30 ഏക്കർ ഭൂമിയുള്ള അയാളുടെ വീട്ടിൽ ചാക്കുകണക്കിന് സോയാബീൻ അടുക്കിവെച്ചിരിക്കുന്നു. വീടിനു മുന്നിൽ തൊഴുത്തുകളുള്ളതിൽ പശുക്കളും കാളകളും എരുമകളുമുണ്ട്. ഞങ്ങൾക്ക് അവരുടെ വിശിഷ്ട ഭക്ഷണമായ 'ദാൽ - ബാട്ടി'യാണ് നൽകിയത്. തീയിൽ ചുട്ടെടുത്ത ഗോതമ്പുരുളകൾ നെയ്യൊഴിച്ച് കുഴച്ചാണ് തിന്നുന്നത്. ഞങ്ങൾ ഭക്ഷണം കഴിക്കുവാൻ തുടങ്ങുമ്പോഴേയ്ക്കും സുദാമയുടെ കണ്ണുകൾ നിറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞിരുന്നു.

സുദാമ കരയുന്നതിന് കാരണമെന്ത് എന്നു ചോദിച്ചപ്പോൾ അയാൾ പറഞ്ഞു "എന്റെ കുട്ടിക്കാലത്ത് ഞാൻ ഇതുപോലുള്ള ഭക്ഷണമാണ് കഴിച്ചിരുന്നത്. ധാരാളം ധാന്യങ്ങളും ദാലും പച്ചക്കറികളുമുണ്ടായിരുന്നു. ശുദ്ധമായ പശുവിൻനെയ്യും തൈരും മോരും ഇഷ്ടംപോലെയുണ്ടായിരുന്നു. "

ഞാൻ കരുതിയത് എല്ലാം ലഭിച്ചിരുന്ന തന്റെ ഭൂമി മുഴുവൻ ബാർഗി അണക്കെട്ടിൽ മുങ്ങിപ്പോയല്ലോ എന്നോർത്താവും സുദാമ ദു:ഖിക്കുന്നത് എന്നായിരുന്നു.

സുദാമ പറഞ്ഞു "മോഹൻഭായ്, നമ്മൾ ഇന്ന് ഇവിടെയിരുന്ന് ഏറ്റവും നല്ല ഈ ഭക്ഷണം കഴിക്കുകയാണ്. അടുത്തവർഷം അണക്കെട്ട് പൂർത്തിയാവും. ഈ ഭൂമിയും ഈ വീടും ഇയാളുടെ കൃഷിസ്ഥലവും എല്ലാം എന്നെന്നേയ്ക്കുമായി മാൻപദ്ധതിയിൽ മുങ്ങിപ്പോകുമല്ലോ എന്നോർക്കുമ്പോൾ എനിക്ക് നിയന്ത്രണം നഷ്ടപ്പെടുന്നു.

ഞാൻ ഗൃഹനാഥനേയും അയാളുടെ ഭാര്യയേയും മകളേയും അമ്മയേയും മാറിമാറി നോക്കി. നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ധാന്യപ്പുരയും തൊഴുത്തും കന്നുകാലികളും എല്ലാം ഇനി എത്രനാൾ കൂടി? വികസനത്തിന്റെ പേരിൽ കോൺട്രാക്ടർ, എഞ്ചിനീയർ, രാഷ്ട്രീയക്കാർ എന്നിവർ കൊഴുത്തുതടിക്കുന്നത് ഇതുപോലെ എത്ര കഠിനാദ്ധ്വാനികളായ പാവപ്പെട്ട കൃഷിക്കാരുടെ ജീവിതം ശ്വാസംമുട്ടിച്ചുകൊണ്ടാണ്. മാൻപദ്ധതി പ്രദേശത്ത് ആയിരത്തിലധികം തൊഴിലാളികൾ രാപ്പകൽ പണിയെടുക്കുന്നു. ഒരു നദികൂടി അണകെട്ടി തടഞ്ഞുനിർത്തുന്നു. ആർക്കോ വേണ്ടി നിഷ്കളങ്കരായ 21 ഗ്രാമങ്ങളിലെ ജനങ്ങൾ എല്ലാം ഉപേക്ഷിച്ച് തെരുവുതെണ്ടികളാകാൻ വിധിക്കപ്പെടുന്നു. മഹത്തായ ജനാധിപത്യത്തിന്റെ കാപട്യവും വഞ്ചനയും പദ്ധതികളിൽ നിന്നും പദ്ധതികളിലേയ്ക്ക് കുതിക്കുന്നു.